

ผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมการที่ปลักต่อพฤติกรรมทาง
จับจ่ายในเมืองพิษณุโลก

นายวีระ อนันต์ธนาโรจน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภูมิศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2531

ISBN 974-568-687-5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

013876

IMPACT OF CHANGES IN THE RETAIL ENVIRONMENT ON INTRA-URBAN
SHOPPING TRIP BEHAVIOR IN THE PHITSANULOK MUNICIPALITY

Mr. Weera Anantanarote

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Geography
Graduate School
Chulalongkorn University

1988

ISBN 974-568-687-5

ธีระ อนันต์ธนาโรจน์ : ผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมการค้าปลีกต่อพฤติกรรมการ
 เดินทางจับจ่ายในเมืองพิษณุโลก (IMPACT OF CHANGES IN THE RETAIL ENVIRONMENT
 ON INTRA-URBAN SHOPPING TRIP BEHAVIOR IN THE PHITSANULOK MUNICIPALITY)
 อ.ที่ปรึกษา : ผศ.น.โรจน์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, 139 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมาย 4 ประการ ประการแรก เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง
 สภาพแวดล้อมการค้าปลีกที่มีต่อพฤติกรรมการเดินทางจับจ่ายในเมืองพิษณุโลก ประการที่สอง เพื่อศึกษา
 ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเดินทางจับจ่ายกับที่ตั้งของครัวเรือน สถานภาพทาง
 ประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้บริโภค วิธีการและควมดีในการเดินทาง ประการที่สาม เพื่อ
 ศึกษาลำดับความสำคัญของตัวแปรต่าง ๆ จำนวน 18 ตัวแปรอันเป็นเหตุผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการ
 เดินทางจับจ่าย ตลอดจนในประการสุดท้าย เพื่อค้นหา "มิติฐานมูล" ของตัวแปรเหล่านี้

ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมการค้าปลีกมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรร
 มการเดินทางจับจ่าย จากเดิมซึ่งเคยจับจ่าย ณ ร้านค้าละแวกบ้านมาจับจ่ายยังห้างสรรพสินค้าใจกลางเมือง
 โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ๆ ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของ
 หัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน การมีรถจักรยานยนต์และรถยนต์ วิธีการและควมดีในการเดิน
 ทาง

สำหรับตัวแปรอันเป็นเหตุผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ๆ ที่มีความสำคัญสูงสุดให้แก่ "ความ
 หลากหลายของชนิดสินค้า" ในขณะที่ "ราคา" ซึ่งตามสมมติฐานการวิจัยคาดว่าจะมีความสำคัญสูงสุดนั้น
 กลับมีความสำคัญไม่มากนัก และจากการวิเคราะห์ปัจจัยพบว่าตัวแปรต่าง ๆ ทั้ง 18 ตัวแปรนี้ สามารถรวม
 กลุ่มกันได้เป็น 7 มิติฐานมูล คือ ด้านขนาดและชื่อเสียง ด้านความสะดวกภายใน ด้านวิธีการเสนอสินค้า
 ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านสินค้าลำดับสูง ด้านสินค้าลำดับต่ำ และด้านราคาสินค้า ทั้งนี้ มีความสัมพันธ์กัน
 ระหว่างมิติด้านความสะดวกภายใน มิติด้านวิธีการเสนอสินค้า และมิติด้านราคาสินค้ากับรายได้ของครัว
 เรือน การมีรถจักรยานยนต์และรถยนต์ ระยะเวลาที่ได้อยู่อาศัย ณ ที่อยู่ปัจจุบัน และระยะเวลาที่ได้อยู่
 อาศัยในเมืองพิษณุโลก

ภาควิชา ภูมิศาสตร์
 สาขาวิชา ภูมิศาสตร์
 ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อนิสิต
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา 4.๗๐๓๐๗

WEERA ANANTANAROTE : IMPACT OF CHANGES IN THE RETAIL ENVIRONMENT ON
INTRA-URBAN SHOPPING TRIP BEHAVIOR IN THE PHITSANULOK MUNICIPALITY.
THESIS ADVISOR : ASSIST. PROF. NAROTE PALAKAWONGSA NA AYUDHYA,
139 PP.

The thesis has four main aims : firstly, to measure the impact of changes in the retail environment in the Phitsanulok Municipality on the consumers' spatial behavior, secondly, to study the relationship between these behavioral changes and the shoppers' residential location, their socio-economic and demographic characteristics, mode of travel and the frequency of their trips, thirdly, to assess the relative importance of the 18 variables commonly identified as reasons behind these behavioral changes, and fourthly, to uncover any dimension that might underlie these variables.

It was found that changes in the retail environment had resulted in a significant proportion of shoppers abandoning their neighborhood stores to become regular patrons at a department store in the central area. These changes in shopping trip behavior had been found to be related to the head of the household's occupation, level of education, the household's income, car and motorcycle ownership, together with mode and frequency of travel.

When the 18 variables were assessed, it was found that the "variety of merchandises offered" was the most important variable, while, in contrary to the research hypothesis, price was only moderately rated. These variables were also submitted to factor analysis from which seven dimensions were elicited, namely, size and reputation, internal facilities, goods display and services, relative location, high-order goods, low-order goods and price. Three dimensions - internal facilities, goods display and services and price - were found to be related to the household's income, car and motorcycle ownership, length of the present resident and length of residence in the Phitsanulok Municipality.

ภาควิชา ภูมิศาสตร์
สาขาวิชา ภูมิศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา 4. Narote Palakawongsa Na Ayudhya

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์นโรตม์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา อาจารย์ที่ปรึกษา ฯ ซึ่งได้ให้ความเอาใจใส่ในการชี้แนะและตรวจแก้ทางวิชาการ อีกทั้งยังคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยจึงต้องขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ คุณสมคิด จักรการ คุณอ่ำไพ แซ่เซ็ง คุณจันทิมา เสกาจารย์ และคุณเนืองนิตย์ สาเชตต์ นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 จากวิทยาลัยครูพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้ช่วยเหลือในการออกเก็บข้อมูลภาคสนามให้ด้วยความอุตสาหะยิ่ง

ในด้านการจัดทำแผนที่ประกอบนั้น ได้รับความช่วยเหลือจากคุณอาแว สุหาคา แห่งกองผังภาค สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งผู้วิจัยก็ขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้เช่นกัน

ท้ายสุด ขอขอบคุณบิดาและมารดา ซึ่งได้ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา จนกระทั่งสำเร็จการศึกษา

วีระ อนันต์ธนาโรจน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฆ
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
รายการตารางประกอบ.....	ฉ
รายการแผนภูมิประกอบ.....	ญ
รายการแผนที่ประกอบ.....	ฎ
บทที่ 1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 สมมติฐานในการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 แหล่งที่มาของข้อมูลในการวิจัย.....	4
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	6
2. แนวความคิด ทฤษฎี และเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง..	7
2.1 ความนำ.....	7
2.2 ทฤษฎีการเคลื่อนที่แบบง่ายกับแนวความคิดที่สำคัญ ๑.....	8
2.2.1 ทฤษฎีแหล่งกลาง.....	8

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2.2 การเดินทางแบบอเนกประสงค์.....	13
2.2.3 แบบจำลองแรงโน้มถ่วงทางการค้าปลีก	16
2.2.4 การเข้าถึงเชิงพฤติกรรม.....	19
2.2.5 ความแตกต่างของสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของผู้ บริโภค.....	24
2.3 ห้างสรรพสินค้า กับ ซูเปอร์มาร์เก็ต.....	26
3. ความสำคัญ การใช้ที่ดิน และการเปลี่ยนแปลงสภาพ แวดล้อมการค้าปลีกของเมืองพิษณุโลก.....	35
3.1 ประวัติเมืองโคยสังเขป.....	35
3.2 สภาพทั่วไปของจังหวัด.....	36
3.3 ความสำคัญของเมืองพิษณุโลก.....	37
3.4 เศรษฐกิจหลักของเมืองพิษณุโลก.....	52
3.5 การใช้ที่ดินของเมืองพิษณุโลก.....	55
3.6 การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมการค้าปลีกของ เมืองพิษณุโลก.....	62
4. วิธีดำเนินการวิจัย.....	66
4.1 การกำหนดประชากรวิจัย.....	66
4.2 การสุ่มตัวอย่าง.....	67
4.3 การสร้างแบบสอบถาม.....	69
4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	73
4.5 การจัดการกระทำกับข้อมูล.....	73

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.6 การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ.....	73
4.7 การเสนอผลการวิจัย.....	74
5. ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเดินทาง จับจ่าย.....	75
5.1 ความน่า.....	75
5.2 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเดินทางจับจ่าย...	75
5.3 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเดินทางจับจ่ายกับ ที่ตั้งของครัวเรือนผู้บริโภคร.....	77
5.4 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเดินทางจับจ่ายกับ สถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ของผู้บริโภค.....	77
5.5 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเดินทางจับจ่ายกับ วิธีการเดินทาง.....	92
5.6 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเดินทางจับจ่ายกับ ความถี่ในการเดินทาง.....	92
6. ผลการวิเคราะห์เหตุผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทางการเดินทางจับจ่าย.....	95
6.1 ความน่า.....	95
6.2 ลำดับความสำคัญของตัวแปรอันเป็นเหตุผลในการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ฯ.....	95
6.3 การวิเคราะห์ปัจจัยกับมิติฐานมูลของเหตุผลในการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ฯ.....	98

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	110
7.1 สรุปผลการวิจัย.....	110
7.2 ข้อเสนอแนะ.....	111
บรรณานุกรม.....	113
ภาคผนวก.....	122
ภาคผนวก ก.	123
ภาคผนวก ข.	132
ประวัติผู้เขียน.....	139

รายการตารางประกอบ

ตารางที่	หน้า
1. พฤติกรรมการเดินทางจับจ่ายกับวัตถุประสงค์ในการเดินทาง.....	29
2. พฤติกรรมการเดินทางจับจ่ายกับความถี่และระยะทางการเดินทาง.....	30
3. จำนวนและสัดส่วนของประชากรที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจในเมืองพิษณุโลก พ.ศ. 2527 จำแนกตามหมวดอาชีพ...	53
4. จำนวนและสัดส่วนของสถานประกอบการในเมืองพิษณุโลก พ.ศ. 2527 จำแนกตามประเภทของกิจกรรม.....	54
5. ลักษณะบางประการเกี่ยวกับห้างสรรพสินค้าของเมืองพิษณุโลก.....	63
6. จำนวนและร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเดินทางจับจ่าย.....	76
7. จำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่เปลี่ยนพฤติกรรม ฯ จำแนกตามระดับของการเปลี่ยนแปลง ฯ.....	76
8. จำนวนและร้อยละของครัวเรือนในกลุ่ม "อื่น ๆ" จำแนกตามลักษณะการเปลี่ยนแปลง ฯ ที่มีสัดส่วนสูงสุดในแต่ละครัวเรือน.....	78
9. จำนวนและร้อยละของครัวเรือนตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเดินทางจับจ่าย จำแนกตามโซนที่อยู่อาศัย.....	79

รายการตารางประกอบ (ต่อ)

ตารางที่

หน้า

10.	สัปดาห์ของครัวเรือนที่เปลี่ยนและไม่เปลี่ยนพฤติกรรม ฯ
จำแนกตามเพศของผู้รับผิดชอบในการจับจ่ายของครัวเรือน	83
11.	สัปดาห์ของครัวเรือนที่เปลี่ยนและไม่เปลี่ยนพฤติกรรม ฯ
จำแนกตามวงจรชีวิตของครัวเรือน.....	85
12.	สัปดาห์ของครัวเรือนที่เปลี่ยนและไม่เปลี่ยนพฤติกรรม ฯ
จำแนกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน.....	86
13.	สัปดาห์ของครัวเรือนที่เปลี่ยนและไม่เปลี่ยนพฤติกรรม ฯ
จำแนกตามรายได้ของครัวเรือน.....	87
14.	สัปดาห์ของครัวเรือนที่เปลี่ยนและไม่เปลี่ยนพฤติกรรม ฯ
จำแนกตามการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน.....	89
15.	สัปดาห์ของครัวเรือนที่เปลี่ยนและไม่เปลี่ยนพฤติกรรม ฯ
จำแนกตามการมีรถจักรยานยนต์และรถยนต์.....	90
16.	สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเดินทางจับจ่ายกับสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้บริโภค.....	91
17.	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่เปลี่ยนและไม่เปลี่ยนพฤติกรรม ฯ จำแนกตามวิธีการเดินทาง.....	93
18.	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่เปลี่ยนและไม่เปลี่ยนพฤติกรรม ฯ จำแนกตามความถี่ในการเดินทาง.....	94

รายการตารางประกอบ (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
19. มิติฐานมูลของเหตุผลในการเปลี่ยนพฤติกรรม ๖ ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ปัจจัย.....	99
20. ผลการทดสอบความแตกต่างในมิติฐานมูลตามสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนพฤติกรรม ๖.....	101
21. ค่าเฉลี่ยของคะแนนปัจจัยของมิติฐานมูลที่ 2 จำแนกตามระยะเวลาที่ให้อยู่อาศัย ณ ที่อยู่ปัจจุบัน.....	103
22. ค่าเฉลี่ยของคะแนนปัจจัยของมิติฐานมูลที่ 2 จำแนกตามระยะเวลาที่ให้อยู่อาศัยในเมืองพิษณุโลก.....	103
23. ค่าเฉลี่ยของคะแนนปัจจัยของมิติฐานมูลที่ 2 จำแนกตามการมีรถจักรยานยนต์และรถยนต์.....	104
24. ค่าเฉลี่ยของคะแนนปัจจัยของมิติฐานมูลที่ 3 จำแนกตามการมีรถจักรยานยนต์และรถยนต์.....	106
25. ค่าเฉลี่ยของคะแนนปัจจัยของมิติฐานมูลที่ 7 จำแนกตามรายได้ของครัวเรือน.....	109
26. ค่าเฉลี่ยของคะแนนปัจจัยของมิติฐานมูลที่ 7 จำแนกตามระยะเวลาที่ให้อยู่อาศัยในเมืองพิษณุโลก.....	109

รายการแผนภูมิประกอบ

แผนภูมิที่

หน้า

1. ลำดับศักราชของแหล่งตั้งถิ่นฐานตามแบบจำลองแหล่งกลาง ของคริสตัลเลอร์.....	9
2. พฤติกรรมการเดินทางจับจ่ายตามทฤษฎีแหล่งกลาง.....	20
3. พฤติกรรมการเดินทางจับจ่ายตามแนวความคิดเชิง พฤติกรรม.....	21
4. แบบจำลองการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนล่าง.....	48
5. มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2526 (ราคาคงที่ 2515).....	52
6. โพรไฟล์แสดงลำดับความสำคัญและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวแปรอันเป็นเหตุผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการ เดินทางจับจ่าย.....	96

รายการแผนที่ประกอบ

แผนที่

หน้า

1.	ที่ตั้งของร้านค้าปลีกประเภทที่สำคัญ ๆ ในเมืองทั่วไปของประเทศฝรั่งเศส.....	28
2.	การแบ่งเขตการปกครองจังหวัดพิษณุโลก.....	38
3.	ความหนาแน่นของประชากรจังหวัดพิษณุโลก.....	39
4.	การเปรียบเทียบขนาดและการกระจายของประชากร รายตำบล จังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2518, 2527.....	40
5.	การเปรียบเทียบความหนาแน่นประชากร รายตำบลของ อำเภอเมือง พิษณุโลก พ.ศ. 2518, 2527.....	41
6.	ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ด้านบริการสังคม.....	42
7.	การจัดลำดับชุมชน และเขตอิทธิพลของศูนย์กลาง.....	44
8.	การแบ่งกลุ่มตามลำดับความสำคัญของเทศบาลภาคเหนือ	46
9.	พื้นที่ซึ่งมีสถาบันการศึกษาระดับมัธยมขึ้นไป.....	49
10.	พื้นที่ซึ่งมีสถานบริการสาธารณสุขระดับต่าง ๆ.....	50
11.	โครงข่ายการคมนาคมในภาคเหนือ.....	51
12.	การใช้ที่ดินเมืองพิษณุโลก พ.ศ. 2518.....	56
13.	การใช้ที่ดินเมืองพิษณุโลก พ.ศ. 2527.....	57
14.	การเปรียบเทียบความหนาแน่นของประชากรในเขต เทศบาลเมืองพิษณุโลก พ.ศ. 2518, 2527.....	58

รายการแผนที่ประกอบ (ต่อ)

แผนที่

หน้า

15.	จำนวนสถานธุรกิจ, การค้าในเมืองพิษณุโลก พ.ศ.
2527.....	59
16.	ราคาที่ดิน เมืองพิษณุโลก พ.ศ. 2521-2524.....	60
17.	ขอบเขตของพื้นที่ที่ล้อมตัวอย่าง.....	68
18.	ที่ตั้งของครัวเรือนผู้บริโภคร้อยตัวอย่าง.....	70
19.	การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเดินทางจับจ่ายในเมือง
พิษณุโลก.....	80
20.	การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเดินทางจับจ่ายในเมือง
พิษณุโลก.....	81
21.	ที่ตั้งของครัวเรือนผู้บริโภคร้อยตัวอย่าง เฉพาะกลุ่มที่เปลี่ยนไปจับ
จ่ายยังห้าง ฯ.....	82